

Bezokolicznik

Autor: Halina Karaś

{smoothgallery image=M867.gif&title=Leksykon&caption=Zastępowanie bezokolicznika na -eć przez formy na -ić /-yć w gwarach. Oprac. A. Krawczyk-Wieczorek na podstawie: Dejna 76.}Bezokolicznik to forma fleksyjna czasownika, nieokreślona pod względem czasu, osoby, liczby i rodzaju. Bezokoliczniki w gwarach ludowych w niewielkim stopniu różnią się od tych w języku ogólnym. W Polsce północno-wschodniej występuje zmieszanie dwóch typów koniugacyjnych: -ić, -yć) (-eć, w wyniku którego nastąpiło wyrównanie bezokoliczników na -eć do form na -ić / -yć, np. widzić, słyszyć, cierpić, leżyć (wg bielić, robić, głuszyć). Na niewielkich obszarach Mazowsza pojawiają się natomiast formy na -eć zamiast na -ić / -yć, np. pogodzić, modleć, ułożyć, robić, zrobić, chodzieć, postawić. Gwary części Małopolski (głównie południowej i częściowo środkowej), Wielkopolski południowej i zachodniej, Śląska zachowują starszy typ bezokoliczników na -ować, np. pokazować, zapisować, podskakować wobec ogólnopolskiego i mazowieckiego pokazywać, zapisywać, podskakiwać (podobnie -ow- występuje w czasie przeszłym).

{smoothgallery image=M868.gif&title=Leksykon&caption=Bezokoliczniki (i formy czasu przeszłego) na -ow(ać), -uw(ać), -yw(ać) w gwarach. Oprac. A. Krawczyk-Wieczorek na podstawie: Kucała 97, Dejna 74.}Na niewielkich obszarach w środkowo-północnej Małopolsce, na Spiszu, w Sądeckiem, w części Lubelszczyzny (obszar na południowy wschód od Lubartowa), w okolicach Suwałk, w Malborskiem i w kilku innych punktach na północy na skutek analogii do form czasu teraźniejszego na -uj- bezokoliczniki na -ować zostały zastąpione formami na -uwać, np. pokazywać, zapisywać (podobnie -uw- jest w czasie przeszłym). Niektóre gwary (śląskie, w tym cieszyńskie, a także niektóre małopolskie, np. żywiecka) końcowe -ć w formach bezokolicznika zastąpiły jotą (-j): pisaj, czytaj, zrobij. Ponadto na znacznym obszarze bez wyraźnego zróżnicowania terytorialnego końcowe -ć po spółgłoskach s (ś) zanika: jejs = jeść, niys = nieść, wiyjs = wieść. Por. Składniowe konstrukcje z bezokolicznikiem, Zmorfologizowane procesy fonetyczne.